

Hvat forðar føroyskum javnaðarhugsandi monnum at fylkjast?

II.

Javnaðarflokksins stóða til spurningin um at veita *ti føroyska*, móðurmálinum og øðrum andaligum sum figgjartiligum vøkstri, fullar somdir og frama, kann ikki styggja Kallsoy og aðrar góðar Føroyingar, annað hvørt teir eru sambandsmenn ella sjálfstýrsmenn. Javnaðarmenn hava greiða stóðu her. Móðurmálinum og øllum heimligum lívi í Føroya fólki skal veitað ikki bert tær náttúrligu friu ræsur, men mesta stuðul, ið vit orka at geva. Flokksins starv á tingi hevur undirstrikað hesa stóðu. Føroyskt mál og mentunarlív eins og aðrar greinir av serligum føroyskum lívi hava javnaðarmenn verið millum teir ítarstu at framt. Henda stóða javnaðarmanna botnar ikki í tí, menn nevna fyri »chauvinistiskar ella »imperialistiskar» nationalkenslur, ið skilja fólk og lond frá hvørjum øðrum, og sum ofta eru hvúðseggjarin til kríggj og stríð. Men hon botnar einans í teirri lívsroynd og ásanann, at fólksins lív og vøkstur mennast hollast og best í heimligum búna við broytan og umskapan av allari føði í teirri heimligu mold, har fólksins lív hevur sínar túsundtals rólur festar. Ein kundi ynskt, at lívið var soleiðis, at landslag og lívsork ikki skapaðu menniskjuni ymisk í lyndi, fólksm og hugsumnarhátti, ið krevja sín serliga andaliga sum »materielleg» búna, røkt og viðgörd. Herligt og hent hevði tað t. d. verið, um øll menniskju talaðu eitt tungumál. Hvussu nógv lættari hevði tað ikki verið hjá menniskjunum at lært at skilt hvørt annað? Allar kulturkeldur vildu tá staoðið opnar og atgongiligar uttan mun til nationalitetar. Serliga framfjá gott vildi tað verið fyri tey smærri og fámæntu fólkin. Men lívsins lógir og útvíkingstreitur hjá teim ymsu londum og fólku eru ikki bert skapaðar við tí livandi ættini, men sprótnar og vaksnar úr og við fólksins sögu — og tær eru ringar at koma uttanum uttan at missa meiri fyri minni.

So státt er tað væl so, at tað kanska eru eingi líkindi til at náa hagar, at særkennini — »ejendommelighederne» sum Danir siga — hjá teim ymsu fólkuum hvørja við at mannaættin gongur upp í ein felags-nevna viðvíkjandi hugsumnarhátti, sálarlívi, kenslum og lívs-vírdismetan. Men kortini er í livinum so nógv almenniskjaligt og felags gagnsligt og guldandi fyri øll menniskju, at tað í størum ræður um at byggja brýr og sletta vegin fólkanna millum, so mannaættin í teim felags-menniskjaliga málunum kann draga eina línu og standa øx móti øx uttan mun til ræður og tjóðir. Eitt stórt land kann valla hava nóg mikið í sær sjálvum — hvussu ríkt tað so er. Eitt lítið land, eitt fámænt fólk, kann so enn og minni blóma uttan andiliga eins og figgjartiliga samvinnu við onnur lond og fólk. Vit, sum eru so evurs fáir og smáir í mun til onnur fólk, mega ongatíð gloyma hetta. Samstundis sum vit av allari orku okkara nora *hitt heimliga*, mega vit leggja doyðin á at opna okkara eygu og oyru út eftir og við andaligari eins og figgjartiligari samvinnu við onnur

fólk stímbra og mergja okkum at ganga *framm* í *hvorjum*.

Tað er av ymsum her á landi sagt um okkum javnaðarmenn, at vit eru *ov* nationalir. Socialisman er, siga teir, í stríð við nationalitetsfólksir. Ein sociallistur er alheimsborgari og kennir ikki einstakt land og pláss, men allan heimn sum silt heimstað o. s. fr. Henda atfinning er ov mikið lætt fyri ikki at harma L.-S. og siga *ov »amatormæssig»* — L.-S. heldur seg óivað ikki vera nakran politiskan »amatør».

Tað er rætt, at socialisman domir og berjist fmóti teirri »chanvinistisku» og »imperialistisku» nationalismu, teim ljóðskaparkenslum, ið eru reypani yvir fyri øðrum fólkuum, ella sum reistast og vaksast av tonkanum um at økja landsins makt og »stórleika» við at kúga onnur fólk undir veldi silt og harðræði. Men henda nationalism hevur einki felags við gleðina yvir tað, ein við eygu, oyru og øllum sínum fólksm hevur innlivað seg við, og sum, um vit so megu siga, er vorðið ein partur av einum sjálvu. Hetta hugsum, stórmóðs og harðræðis fólgi hevur einki at gera við tað, ið danir kalla »hjemlands-kærlighed», móðurlandsalsk, sum frá móðurmjólkinum er vaksin seg sterkan við samlivinum við land og fólk. »Chanvinisma» og »imperialisma» eru heldur enn ikki margháttlig at hugsa sær hjá einum fólki sum Føroyingum — 25.000 menniskjur! (Meira).

Huldumenn!

Hinum gæva „n“ ognad.

Gjøgnum öldir bardust vit móti teim »kristnu». Náttin og myrktíð gav okkum mega og skjól. Ljósið var okkara figgjindi. Ljósin gerningar vildu vit tína. Stríðið var, er og verður hart. Mangan komu tær reyðu Surtus strálar okkum illa við, nektadum okkum at skinninum, stjólum meg okkara — so mangir lótu lív. Harmurin notrar mæi í beini, so sum liðið er tint. Aður í forðum vóru vit fjólmættir, mannaðu miklar herar, einki var okkum heilagt. Men sum mentanin og upplýsingin tóku til, vuku og vuku í hvørjum, flekkaðust vit, fullu fyri ljósin bitra brandi.

Eg var við at falla í fátt — eg skammist við at siga tað. Men mannafallið var so stórt. Eg hugsaði meg »einastan segg eftir í hólle». Men so á eg teg mikla »n» breðga tin trollabrand, raklari enn nakar av okkara ætt í forðum ella stálbrøður í útheiminum, har ættin mennist í hvørjum. Og tær fylgdi »nevið» eftir — gæsa eftir tí, tað tykist at vera heldur enn ikki lorkut og lókut í høgum. Vit hava tess verri haft so mong lókuini, ið forkomu sær við at sýna hinum skortin aftanfyrir myrkursinshamin, ið er sjálvt lívið hjá okkum.

So fegin tú hevur gjørt meg á gamalsaldrinum. Brek mini eri mong, stoytirnir hava verið harðir, so ofta eg eri sturtadur. Men tó anir hin gamli — og so fróddi tú meg, at eg kundi

ikki bara mæi, men mátti leggja uppí leikin við tykkum. Og nú er at geva á! Men so fróur eg eri, dugi eg ikki at skilja hogg tíni har, tú talar um »Evigheds-værdier», sum um vit huldumenn hava annað til uppgávu enn at tína tað, tey kristnu meta ævugt av virði. Okkara merki er myrkur. Bleiktrið tað hátt á stong! Okkara orvaborg er loynan. Latum regna tættan orvaskara úr henni! Dyppið orvarnar í eittur, finnið hin sárbara blettin — skjótið í lívs-nervurnar. Men ænsið eftir aldri at koma úr loynuni — tí í ljósinum lívir deyðin. Latid ongur bloytir lokka tykkum fram í ljósið. So mannligur tú hevur verið í høgum, vil eg ikki vóna, at tú fer at sýna bloytir við at trá eftir at sleppa at líva í ljósinum. Minst til Jatnagarðin í Vágoyinni. Allir trollaskortarnir standa har sum ein ævig áminning um hvørja lagnu, tey tróll fáa, ið trúa móti ljósinum.

Ha! Nú skjili eg teg. Hvussu kundi eg vera so seinur og tornæmur at hugsa mæi teg at sýna slíkar bloytir sum at bala um ljósin »æviga virði». Tínar »Evigheds-værdier» eru sjálfandi hin æviga æran og heiður í myrkursins ríki, ið hvor okkara veitir sær við at fara í hernað móti ljósin »Evigheds-værdier». So væl tú dugur at hjálva hogg tíni og orvaskot!

Latum okkum nýta høvi! Hond er, ið hevur. Umframt annað er hin veldigi Hegg-brunnurin í trollavoldum — og fyrst drukna vit Pætur í hylinum! »Argus» huldumaður.

Trimeningarnir.

Fyri stuttum var eg komin í blaðtjak við triggar mótstodumenn: hr. Kallsoy, hr. L.-S. og ein huldumann, ið nevndi seg »Nevið».

Nú hava allir triggir einaferð úttalað seg, og mín túrur er at geva teim aftursvar, væl at merkja ífall teirra greinir elva mæi til tess.

Eg vil fyrst venda mæi til mín gamla vin harra Kallsoy. Hann sigur í síni grein, at hann ættar at enda orðaskiftið við meg. Hartil vil eg bert siga, at eftir míni hugsan var spónurin nýliga settur í greytin; tí tjak millum ein javnaðarmann og ein sjálfstýrsmann eigur at fara fram, soleingi til vit vita, ætlin javnaðarmenn og sjálfstýrsmenn draga eina línu, ella teir toka hvør í sín enda. Sum eg so tíðint havi sagt og skrivað, so eru vit javnaðarmenn til reiðar at leggja okkara program, okkara felagslóg og okkara ættin í heila tíkið fram á borðið fyri Guð og hvønn mann. Vit hava einki at stinga undir stól; men tað vísir seg tíverri, sum at sjálfstýrsmenn hava nakað, sum er teirra eyma stað, og sum ikki má nerlast við.

Tað kann væl vera, at vit eru einigir um mangt og margt; men latum okkum so greiða stóða flokkanna millum annaðhvørt í allmennum blaði ella á øðrum staði. Eru vit samdir, so er tað skeið at hoggast hvor mót øðrum; men kunna vit ikki

seiniast, so má stríðið forast til enda. Vit javnaðarmenn vilja ikki gevast á hálvári leið. So státt ætli eg mæi at venda aftur til tín, mín gamli vinur, í eini aðrari grein. Í hesi grein vil eg venda mæi til harra L.-S.

Eg hevði eisini haft hug at skrivað nøkur orð til »Nevið», sum so mannliga byrjaði at forsvara teg, mín gamla vin, hr. Kallsoy, og tú gleddi teg sjálfvanda yvir, at tú hevði fingið hjálp í »Føroyatíðindi». Eg harmist tína vegna um, at tín hjálparmaður so brátt fall frá. Nú kann sigast um teg við kvæðarorðunum: »Ene stod Knud af Mikklegaard, hans Folk var faldet ham fra.» So mikið menniligi mást tú sláast sjálvur! Ja, »Nevið» skuldi ongantíð haft givið seg upp órðaskiftið okkara millum; tí ein maður, sum fær magan í hálsin í fyrstu syftu, hann má ikki geva seg í bardaga.

Tá ið eg gav meg í orðaskifti við »Nevið», so var tað út frá tí sjónarmiði, at vit skuldu halda okkum til evnið og skriva um »Systemið»; men nú veit »Nevið» einki at skriva um hetta evnið, og tí roynir »Nevið» at gapa og spýggja lýsi á meg. So státt má eg lata vera at hava nakað meira við hetta »Nevið» at gera — ikki tí at eg ræðist eina lýsispýggju frá afturhald-nevnum, men tí at innihaldið í greininu »Firtin brævskrivar» er tveit frá byrjan til enda.

Tá harra L.-S. meinar, at H. C. Andersen hevur útgivið eina »velrenommeret Læsebog for Nybegyndere i Danske», so vil eg lata hann vita, at H. C. Andersens ævintýr sjálfvanda kunna nýtast sum lesibók; men sjálvum um so er, so roknað henda bókin ikki javnt við vanligar lesibókur.

Harnæst heldur hr. L.-S., at grein mín er lítið aftursvar verd. Har til kann sjálfvanda sigast »takk í lika máta». Tó skal eg lata vera at siga hetta um tær fyrstu greinirnar, hann skrivaði um »Kapitalismen», »Guldposen» o. s. fr., tá sat harra L.-S. á tí hoga hestinum og gav dygg hogg, og tá tókti mæi, at hann var reiðuliga fittur eftir aldrinum; men nú tykist tað tíverri, sum bestur hansara er makin til »brúnu ryssu Håldans», ið hinkar á trimum beinuma. Harra L.-S. gremur seg um, at eg á ymiskum fundum seinasta vetur visti fólki á, at tað álup, hann gjordi á meg viðvíkjandi tolli, var gripið út av tómarí luft og einans var framselt fyri at skada meg við fólkatingsvalið. Hetta setti eg eisini fram á fundinum í Tórshöll, og tygum vóru staddir í Havn tað kvøldið, so tá kundi borið til hjá tygum at verið til sleðar og forsvarað tygum. Tygum gjordu tað ikki — var tað mín feilur?

Tá eg í hesum orðaskifti havi nevnt viðurskiptini fyri eini old ella longur síðan, so er tað fyri at prógva, at tey fátæku her á landi vóru kúgað og trælkað, og at trælaðin tessvegna nordist í barmi teirra. Tað mega ganga mannsaldrar, áðrenn hesin træla- og ómegdarandinn kann ruddast út aftur úr Føroyum.

Hr. L.-S. meinar, at nú eru viðurskiptini heilt aðraleiðis, og nú er alt, sum tað eigur at vera

her á landi; men um hesi viðurskipti hava tey fátæku her á landi aðrar royndir. »Den ved bedst, hvor Skoen trykker, som har den paa.» sigur orðatakið. Lítið veit hr. L.-S. um, hvussu tey fátæku her á landi verða hagraidd; men slíkum korum høvdu tey ikki funnið seg í, hevði ikki ómegdarandinn verið ættarbræg og einasti arvur fátækramanna.

Nú um daginarn kom eg í talu við ein arbeiðsmann úr eini av teim stóru føroysku byggunum. Maðurin eigur væl av peningi hjá keypmanninum og harmaðist tessvegna um at standa skuldbundin í fleiri stóðum, tessvegna at hann einki oyra kundi fáa haðani, sum hann átti pening. »Eg skyldi skatt fyri tvey ár og vænti at verða »pantaður» fyrsta dagin,» segði hesin arbeiðsmaður, og hann legði aftrat: »Formaður sjúkrakassans var nú um daginarn hjá mæi og segði mæi frá, at eg og húsfólk fóru nú at verða koyrd úr sjúkrakassanum, um vit ikki greiddu limagjald — t. v. s. eftirstóður frá í fjór. Tað vóru mæi tung spor at fara til keypmannins at biðja um pening, tó at eg átti teir og meira til; tað eru altíð tung spor at fara til keypmannins eftir peningum; tú mást fá við hógvuni í hondini krúpani sum bankaður hundur og biðja boniliga, um tað kundi verið moguligt at fingið nakrar krónur. Svárið, tú fært, verður ilbonir og forhoyn um, hvat tú skal gera við pening. Tá mást tú við gráturodd og eymfjúkum orðum greiða frá, hvat ið peningurin skal nýtast til; tí keypmannin er bangin fyri, at tú kannst fara aðrastaðni og keypa, har vørurnar fáast bilugari o. s. fr.»

Sig so, hr. L.-S., at træla- og ómegdarandinn er útrúddur úr teirra barmi, sum finna seg í slíkum korum.

Nei, trúgv mæi, hr. L.-S., at sama dag, sum træla- og ómegdarandinn verður ruddaður úr barmi teirra fátæku her á landi, tá verður tað privatkapitalistiska stýrslagið avtikið, og socialisman innfórd í Føroyum.

Hr. L.-S. endar grein sína við at geva mæi og mínum líkum ábreiðslu fyri at predika klassaklandur millum Føroyingar og heldur áfram, at nú ræður um at fremja »Enighed og Samdrægtighed mellem alle Samfundsmedlemmer». Tað er fmóti okkara ættan at predika hat millum Føroyingar. Tað royna vit eftir fórnuni at umganga. Hugsan okkara er, at allir Føroyingar skulu fola seg sum ein klassi í javnaði og bróðurskapi; men tað triðja orðið er frælsi, og tað mega vit eisini halda fram, og tí má øll kúgan og trælkann ruddast burtur.

Samanhald er fyrsta boð javnaðarmanna um allan heim. So státt nýtist hr. L.-S. ikki at minna okkum um hetta. Er tað nakar her á landi, sum eigur at verða mintur um »Enighed og Samdrægtighed», so er tað hr. L.-S. og tann partur av fólkinum, sum honum stendur næstur.

J. H. Danbjørg.

Fiskavirkning yviri í Liðini.

Handan land á Tvoroyri hevur Jacob Petersen, havnafóti, lagt brúgv, bygt fiskahús og sett upp turkilog til fiskurkingar. Keyrmaður R. Thomsen skal driva virki har yviri.

Ansvarhavandi blaðstýrari fyri Suðuroyar-síðuna: P. M. DAM